

EURÓPA KENYERE

AHÁBORÚS EURÓPA legizgalmasabb kérdése: elég lesz-e a kenyere? Az élettérelmélet felállítói gyakran hangoztatják, hogy népük boldogulásához kevés az anyaország, más, szerves részként hozzákapcsolódó területekről egészítik ki azt, amit saját maguk nem tudnak előteremteni. Európa is így van. Nem kap meg mindent saját magától: az egész világgal kereskedik és az egész világ az élettere. Rengeteg árut vásárol más kontinensekről és a világ legjobb fogyasztópiaca. Egy német tudós, Reithinger összeállítása szerint az élelmiszerek 20—30, a textilipari nyerstermények 40—60 (a gyapot 99.5)3 a fémek 5—50 és a luxusfogyasztási cikkek 100 százalékát idegenből vásárolja. 1933-ban elfogyasztotta a világpiacra került gabona 58, a kukorica 68, a cukor 20, a vaj 45, az olajos magvak 81, a szójabab 62, a gyümölcs 74, a tea 53, a kávé 40 és a kakaó 53 százalékát. Európa nem nélkülözheti a kontinenseket és most, hogy el van zárva életterétől, nehéz napok, nagy megpróbáltatások előtt áll.

Búza-, rozs-, árpa-, zab- és kukoricakenyeret esznek Európában. Legjobban a búzakenyeret szeretik. A Rómában székelő Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet jelentése ez évben 400 millió mázsa búzatermést ígér, 64 millió mázsával kevesebbet a tavalyinál. Európa búzaszükséglete Szovjet-Oroszországot leszámítva 540—560 millió métermázsa. Átlagosan 30 millió

hektár a búzával bevetett terület Európában, vetőmagra 40—50 millió mázsa kell: a tényleges hiány ez évben 200 millió, Angliát nem számítva 150 millió métermázsa. Európában az utolsó tíz évben háromszpr volt gyenge termés. 1931-ben 390 millió mázsa búza termett, 1932-ben és 1936-ban valamivel több 400 millió mázsánál. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy 1931 előtt a búzatermés sohasem érte el a négyszáz millió mázsát. A tavalyi 464 millió mázsa rekordtermés volt. Az Egyesült Államok szakemberei Európa búzatermését 30 millió mázsával kevesebbre becsülik, mint a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet; szerintük az idén csak 370 millió mázsa búzát arattak Európában. Az Egyesült Államok idei búzatermése 207 millió, tavalyról maradt még 77 millió, Kanada termése 120 millió mázsa; Amerika könnyen pótolhatná Európa búzahiányát, de közbül van Anglia és a blokáddal teljesen elzárta Európát az amerikai búzától.

A 200 millióból 50 millió Angliával kiesik. Anglia ma nem tartozik a kontinenshez: a Csatorna szélesebb, mint az óceán ... Az európai búzakerdést így csak a kontinensre szorítkozva tárgyaljuk. Szovjet-Oroszországot sem számíthatjuk Európához, mert eddig még mindig önkényesen, szinte programszerűen szólt bele Európa ellátásába és az orosz búzatermelésről nincsenek is megbízható adataink. Teljesen magára maradt az öreg kontinens és nézzük, mit tud a saját erejéből felmutatni. A STUD szerint az utolsó három békeév, 1936—1937—1938 átlagában a következő módon alakult az egyes országok búzatermése:

O r s z á g	Termés a vetőmag levonása után métermázsa	Népesség	Östermelők arányszáma %	Jutott i főre kg
Belgium	4,400.000	8,370.000	17·1	52·5
Bulgária	15,997.000	6,350.000	74·3	280·0
Cseh-Szlovákia	14,192.000	15,270.000	28·2	92·9
Dánia	3,564.000	3,800.000	35·3	93·8
Észtország	640.000	1,132.000	68·1	56·5
Finnország	1,836.000	3,821.000	64·6	48·0
Franciaország	68,927.000	41,970.000	35·7	164·2
Görögország	6,298.000	7,013.000	53·8	89·8
Jugoszlávia	23,920.000	15,400.000	75·0	155·3
Lengyelország	17,763.000	34,515.000	77·2	51·4
Litvánia	1,948.000	2,550.000	76·7	76·4
Lettország	1,454.000	1,971.000	65·9	73·8
Luxemburg	358.000	301.000	48·3	118·9
Trianoni Magyarország...	20,731.000	9,038.000	51·8	229·3
Németalföld	3,755.000	8,640.000	20·6	43·4
Németország és Ausztria	48,351.000	74,826.000	30·0	64·6
Norvégia	600.000	2,906.000	35·3	20·6
Olaszország	65,339.000	43,020.000	47·3	151·8
Portugália	2,781.000	7,380.000	50·0	37·7
Románia	34,025.000	19,646.000	72·0	173·2
Spanyolország	25,592.000	25,000.000	56·1	102·4
Svájc	1,547.000	4,183.000	21·3	36·9
Svédország	6,521.000	6,285.000	36·0	103·7
Összesen	370,539.000	343,387.000		110·7
Nagy-Britannia	15,474.000	47,530.000	5·6	32·5
Irország	1,851.000	2,940.000	52·1	63·0
Szovjet-Oroszország	305,608.000	169,000.000	ismeretl.	181·8

Az európai búzatermés áttekintése meglepő képet nyújt a kontinens élmezéséről. Ha mindenki búzakenyeret enne, még egyszer annyi búzát kellene importálni, mint eddig, mert az östermelő lakosság évi szükséglete kedvező körülmények között fejenként 300 kg, a városi lakosságé 150 kg; kimutatásunkban egy európai lakosra csak 110.7 kg búza jutott átlagosan, ami durva számítással is legalább 250—300 millió mázsa búzahiányt jelen-

tene. Bulgáriában, Észt-, Finn-, Görögországban, Jugoszláviában, Lengyel-, Lettorszában, Litvániában, Magyarországon, Portugáliában, Romániában és Spanyolországban a lakosságnak legalább fele őstermelő; a Baltikumtól a Balkánig húzódó keletközépeurópai területsávon a kétharmadánál is több, egyes országokban (Bulgária, Jugoszlávia, Lengyelország, Litvánia) a 75%-os részesedést is meghaladja. Ezek az országok termelik a legtöbb búzát, a fejenkinti átlag ezekben a legnagyobb s ezeknek volna csak elég a búzájuk. A többi európai ország behozatalra szorulna ha csak tiszta búzakenyeret enne. Tiszta búzakenyeret azonban kevés helyen esznek. Keverik a búzalisztet rozsliszttel és a barna kenyeret sütik belőle. Sok országban a tiszta rozskenyeret is szeretik. Északon árpa- és zablisztből is sütnek kenyeret, sőt Lengyelországban, a Balkánon és a déli országokban a kukoricakenyeret sem vetik meg. Szoktak burgonyát is keverni a kenyérbe.

Rozsból Európában, Angliát és Szovjet-Oroszországot nem számítva, az 1936—1937—1938 évek átlagában 196 millió mázsa termett. Nézzük, mi a helyzet, ha az egész rozstermést élelmezési célokra fordítanák. Már említettük, hogy az őstermelő népesség jóval erősebb kenyérfogyasztó, mint a más foglalkozásúak. A hivatalos magyar statisztika megállapítása szerint az 1930—1935. évek átlagában a kenyérmagfogyasztás 216-6, az utolsó három év átlagában 222-3 kg volt a földműveslakoságnál. Újlaki Nagy Árpád, a jeles agrárstatisztikus azt mondja, hogy a kenyérmagvak ipari és takarmányozási célokra való részbeni felhasználása miatt, amit szintén figyelembe kell venni, a földműves lakosság 250 (nagyon jó viszonyok között 300), a városi lakosság 150 kg kenyérmagvat fogyaszt évenként és fejenként. Ebből 75 százalékos kiórlással az őstermelők 187-5, az egyéb foglalkozásúak 112-5 kg lisztet kapnak, ami a biológiai minimális szükségletet is jelenti. Ezeket az értékeket Európára is átvihetjük, s akkor Európa minimális kenyérmag- (búza és rozs) szükséglete a következő:

O r s z á g	S z ű k s é g l e t		H i á n y F ő l ő s l e g	
	összesen mázsa	fejadag kg	mázsa	
Belgium	13,986.000	167-1	6,231.000	—
Bulgária	13,272.000	209-0	—	4,485.000
Cseh-Szlovákia	27,211.000	178-2	—	1,408.000
Dánia	7,041.000	185-3	1,272.000	—
Észtország	2,468.000	218-1	—	237.000
Finnország	8,200.000	214-6	3,087.000	—
Franciaország.....	77,938.000	185-7	2,592.000	—
Görögország	14,293.000	203-8	7,549.000	—
Jugoszlávia	34,650.000	225-0	9,038.000	—
Lengyelország	78,418.000	227-2	6,577.000	—
Lettország	4,255.000	215-9	—	337.000
Litvánia	5,781.000	226-7	—	1,191.000
Trianoni Magyarország	18,239.000	201-8	—	8,521.000
Németalföld	14,740.000	170-6	6,468.000	—
Németorsz. és Ausztria	134,687.000	180-0	11,326.000	—
Norvégia.....	5,385.000	185-3	4,685.000	—
Olaszország	84,878.000	197-3	18,338.000	—
Portugália	14,760.000	200-0	11,266.000	—
Románia	43,614.000	222-0	5,627.000	—
Spanyolország	51,502.000	206-1	22,358.000	—
Svájc	7,166.000	171-3	5,324.000	—
Svédország	11,640.000	186-0	1,636.000	—
Összesen	674,174.000	196-3	123,371.000	16,179.000

Nagy-Britannia és Írország hiánya 62 millió mázsa, amit könnyűszerrel pótolnak a tengerentúlról. Főléleggel hat ország rendelkezik: Bulgária, Csehszlovákia, Észt-, Lettország, Litvánia és Magyarország. A hat állam

főlösege 16 millió mázsa, amivel szemben 123 millió mázsa kenyérmaghiány mutatkozik. Ez a kép már enyhébb, mint amit a búzánál láttunk, de még koránt sem vigasztaló. Európa összes rozstermését nem süti meg kenyérnek; takarmányozási célokra és pálinkafőzésre is használják a rozst, amivel jelentős tételek kiesnek a fogyasztásból, tehát a tényleges hiány nagyobb. Van még egy igen súlyos hibája ennek a kimutatásnak: az elméleti kenyérszükségletet vette alapul, ami, sajnos, nem minden esetben fedti a gyakorlati fogyasztást. Mindenki tudja, aki agrárkérdéssel foglalkozik, hogy például Jugoszlávia, Románia és Lengyelország exportáló államok, kimutatásunkban mégis hiánnyal szerepelnek. Valójában hiányuk is van, de népük különböző okok miatt nem fogyasztja búzából és rozsból az elméleti szükségletet, hanem annál jóval kevesebbet s így áll elő a felesleg, amit azután exportálnak. Az agrárállamok szántóföldi terményeiket viszik a nemzetközi piacra és sokszor a legnagyobb áldozatokat hozzák, hogy külkereskedelmi mérlegük egyensúlyban legyen, illetve maradjon. Népük biológiai veszteséggel áll szemben az aktív egyenleggel: a román vagy a lengyel paraszt búza- és rozskenyér helyett kukoricakenyeret, burgonyát, napraforgómagot, vagy főtt répát eszik, s a ráeső elméleti szükséglet egy részét exportálni lehet...

Az elméleti szükséglet 674 millió métermázsa kenyérmag; a gyakorlatban a legoptimistább számítások szerint 340—350 millió mázsa búza (a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet Angliát is számította a 400 millió mázsás becslésnél: ezt is, és a vetőmagot is le kell vonni) és 180—200 millió mázsa rozs termett Európában. Az elméleti hiány maximális mennyisége 124 millió métermázsa, a valóságos fogyasztás és a rozs egyéb felhasználásával kieső tételeket is figyelembevéve ennél nagyobb, cca 150 millió mázsa. Ezt a hiányt Szovjet-Oroszország egymaga pótolhatná. Hivatalos szovjet-jelentések szerint az utolsó három év átlagában no millió mázsa búzafelhasználásuk volt, ami a Baltikum, Kelet-Lengyelország és Besarabia megszállásával még kiegészül és valószínűleg fedezné Európa hiányát. Ha így nem lehetne a 150 millió mázsát teljes egészében előteremteni, akkor a még hiányzó mennyiséget szovjet-rozssal lehetne pótolni. Szovjet-Oroszország azonban a legtitokzatosabban irányítja mezőgazdasági export-politikáját. Vagy akkor exportál nagy tételekben, amikor jó a termés és alacsonyak az árak, hogy a szovjet-dumpinggel az európai termelés alapjait megrázkódtassa: vagy nagyon kevés termés esetén jó áron, valutáért értékesíti feleslegét. Ma egyik eset sem áll fenn; nincs jó termés és valutát sem kaphat a búzájáért: nem tudjuk mit fog csinálni Szovjet-Oroszország...

Európa azért átvészeli valahogy ezt az esztendőket. A legtöbb országban már hivatalosan elrendelték, hogy burgonyát keverjenek a kenyérbe. 25 százalékos keveréssel elméletileg meg is szűnnék a hiány, de eddig is keverték burgonyát a kenyérbe és az újabb rendelkezések nem sokat segítenek. A leghatásosabb segítség az európai mezőgazdasági termelés átszervezése volna. A háború még nagyon sokáig eltart, nem valószínű, hogy néhány éven belül helyreálljon a kontinensek forgalma: Európának önellátásra kell berendezkedni. Céltudatos munkával a búzaszükségletét akár a következő évtől kezdve már saját maga elő tudná állítani. Európa területének 6-2, a szántóterületnek 20.5 és a gabonaterületnek 38.4 százaléka volt 1935-ben búzával beterve. Az utolsó nyolc békeév, 1931—1938 ingadozásait figyelembe véve a búza termelési hiányok kiküszöbölhetőek. A nyolc év alatt a legkisebb aratási terület 29, a legnagyobb 33 millió hektár volt. A legkisebb hektáronkénti átlag 13.5, a legnagyobb 19-6 métermázsa volt. A legmagasabb aratási területtel és a legmagasabb hektáronkénti átlaggal nagyjából már biztosítva is volna Európa búzaellátása. A nyugati országokban az ingadozás nem ilyen nagy. Dánia, Hollandia, Belgium, Írország, Svédország,

Anglia, Svájc, Németország és Norvégia a hektáronkénti 20 mázsás átlagot mindig elérik, de ennél többet is felmutatnak. Silány eredménnyel a Baltikumtól a Balkánig húzódó keletközépeurópai területsáv szerepel, amelynek mezőgazdasági átrendezését most lehetne megkezdeni. Ha e terület megfelelő mezőgazdasági gépekhez és olcsó műtrágyához jutna, akkor termés-eredményeit jelentősen emelhetné és Európa élelmezési gondjait megoldhatná.

Az európai kenyérönellátás ma minden országnak problémája. Egyik sem vonhatja ki magát azzal, hogy nem érdekli, mert lassan elérkezünk oda, hogy egész Európában bevezetik a kenyérjegyrendszert és akkor a búza-felesleggel rendelkező állam is épp úgy megérzi a nehéz időket, mint amelyik behozatalra szorul. Az európai búzakérdést nagyvonalú, összeműködő tervvel kellene és lehetne rendezni, de ez már újabb tanulmány tárgya lenne.

KOVÁCS IMRE